

Metodologie pro Informační studia a knihovnictví 2

Modul X:

Rozhovory

Manuál: Jak na rozhovory?

Rozhovory jsou klíčem k pochopení lidí a jejich problémů, myšlení, pocitů...

1 Přípravte se na rozhovor

Cíl výzkumu

Uvědomte si, jaký je váš cíl a запиšte si jej. Zformulujte cíl jasně a srozumitelně do jedné věty:

.....

(Příklad: Chceme se dozvědět, jaký je pohled samotných knihovníků na knihovnickou profesi. Co to znamená být dnes knihovníkem? Co to znamená pro ně osobně?)

Hlavní výzkumné otázky

Co chcete především zjistit? Soustředte se na to, co je podstatné. Stačí zformulovat jednu až tři hlavní výzkumné otázky jako rámec pro rozhovory.

1. ....
2. ....
3. ....

(Příklad: Jaké jsou motivace knihovníků pro vykonávání knihovnické profese? Co pro ně osobně znamená být knihovníkem/knihovnicí? Jaké faktory působí na konstrukci profesionální identity knihovníka/knihovnice?)

Co víme o informantech?

Co všechno víte o lidech, se kterými se chceme bavit? Sepište si vše podstatné:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....

Například: Podle analýzy mzdové, vzdělanostní a věkové struktury pracovníků v knihovnách pracuje dnes v knihovnách 88 % žen a 12 % mužů. Dominantní věkovou skupinou jsou knihovníci 41–60 let. Velké rozdíly panují mezi vysokoškolskými a veřejnými knihovnami...)

Koho se ptát?

Z toho, co víte o vašich informatech skupině, si můžete vytvořit screeningová kritéria pro rozhovor.

Příklad: Hlavní screeningová otázka pro vás bude: Pracujete v současné době v knihovně?).

2 Vše si dobře naplánujte!

Klíčem k úspěchu rozhovoru je důvěra. Proto by mělo vše směřovat k tomu, aby rozhovor proběhl v nerušené a důvěrné atmosféře. Vytvořte si seznam, co je potřeba promyslet a zajistit před tím, než rozhovor proběhne:

Například:

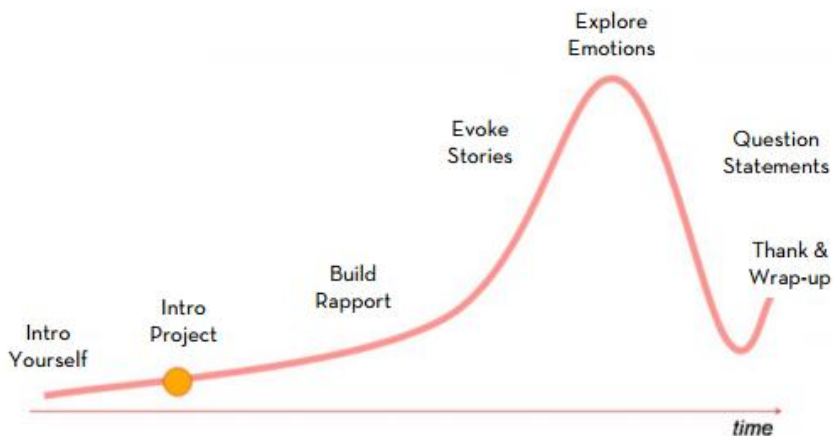
- ✓ *Bude tu dostatek soukromí?*
- ✓ *Je k dispozici voda a toalety?*
- ✓ *Funguje technika?*
- ✓ *Jeden tazatel nebo dva?*

3 Můžeme začít!

Připravte se na to, že rozhovor možná nepůjde od počátku hladce. Jakmile se vám podaří prolomit nedůvěru, rozhovor začne plynout lehce. Každý rozhovor mívá obvykle tyto fáze:

1. oslovení a představení se,
2. představení cílů,
3. kick-off otázka,
4. vyrovnávání se s trapnou situací,
5. bod zlomu,
6. naslouchání příběhům,
7. vyjadřování emocí,
8. postupný závěr,
9. poděkování a ukončení rozhovoru.

Podívejte se na graf průběhu rozhovoru podle D*school:

Úvodní část rozhovoru

Na úvod rozhovoru je potřeba představit sebe a projekt, pro který probíhá výzkum, a nechat informanta/ku vyjádřit souhlas s výzkumem (pro formální souhlas je možné společně podepsat Informovaný souhlas s výzkumem). Co nezapomenout zmínit?

1. Jaký je účel výzkumu?
„Jsme studenti KISKu a pro předmět Výzkumy pro inovace realizujeme výzkum o potřebách absolventů KISKu.“
2. Proč informanta/ku oslovujeme?
„Rádi bychom věděli, jakým způsobem udržujete kontakty se svými spolužáky z KISKu.“
3. Způsob zacházení s daty a výsledky výzkumu
Je možné také podepsat formulář informovaného souhlasu.
4. Můžeme si Vás vyfotit?
Fotografie není nutná, ale někdy se hodí. Můžeme ujistit: „Fotografie bude využita primárně pro interní účely.“

10 pravidel pro úspěšné rozhovory

1. **1 rozhovor – 1 osoba.**
Klíčem k úspěchu je důvěra a té nejlépe dosáhnete ve dvojici. V rozhovoru jeden na jednoho také nejlépe zajistíte, že váš informant dostane tolik prostoru, kolik potřebuje.
2. **Oddělte rozhovory o problémech a feedback na konkrétní řešení.**
Snažte se pochopit problémy lidí dříve, než jim začnete nabízet konkrétní řešení. Mohli byste tak přijít o cenné informace.
3. **Dotazovaní jsou experti na svou situaci.**
Snažte se být co nejvíce empatičtí, ale zároveň dávejte najevo, že se chcete od

informanta především učit. Respektujte jazyk a termíny, které váš partner v rozhovoru používá.

4. Nechte si vyprávět příběh.

Podporujte svého partnera v rozhovoru ve vyprávění příběhů. Příběhy vám dají kontext, pomohou vám lépe pochopit jeho situaci.

5. Jasně otázky = jasné odpovědi. Ptejte se na reálné chování.

Zapomeňte na slova typů „obvykle“, spíše se zeptejte na konkrétní příklady. (Místo „Co obvykle děláte v neděli dopoledne?“ se zeptejte „Co jste dělal minulou neděli dopoledne?“).

6. Pracujte s tichem.

Když vedete rozhovor, neměli byste být tím, kdo má nižší toleranci k tichu. Ticho může nejprve působit trapně, ale pokud jej přerušíte například doplněním či uzavíráním otázky, můžete přijít o hodně informací.

7. Dávejte si pozor na řeč těla.

Udržujte oční kontakt. Dávejte najevo zájem a to, že posloucháte.

8. Showing & telling.

Používejte pomůcky – kartičky, nákresy, vizualizujte. Nebo dělejte rovnou kontextové rozhovory – nechte si ukázat, co obvykle váš informát dělá přímo na místě.

9. Opakujte, co slyšíte

Opakováním si vy i váš partner v rozhovoru ujasníte, že si oba rozumíte.

10. Sbírejte kontakty.

Nakonec se zeptejte, koho byste se měli ptát dál.

Ukončení rozhovoru

Na konci rozhovoru je čas:

- poděkovat zas čas strávený výzkumem,
- nechat prostor na poslední vyjádření, či na otázky a poznámky ze strany informanta/ky,
- domluvit se na způsobu informování o výsledcích výzkumu,
- zeptat se na tipy na další kontakty.

4 Dokumentace

Velkou otázkou je dokumentace rozhovoru. Promyslete předem, jak budete rozhovor zaznamenávat (zda potřebujete kameru či vám stačí zvukový záznam), zda a jak si budete dělat poznámky.

Terénní poznámky i záznam z rozhovoru zpracujte co nejdříve po realizaci.

- Pokud je to vhodné, požádejte o fotografii.

- Bezprostředně po rozhovoru si zapište 1-3 nejdůležitější poznatky.
- Rozhovory zpracujte do 24 hodin.

Hodně štěstí!

Příloha 1: Osnova rozhovoru

Sepište si osnovu!

Rozpracujte otázky z úvodu a napište si v bodech scénář rozhovoru.

Otázka 1:.....

Otázka 2:.....

Otázka 3:.....

Otázka 4:.....

Otázka 5:.....

Příloha 2: informovaný souhlas

Věc: Účast ve výzkumu XYZ

Prohlášení řešitele/ky projektu:

Realizovaný výzkum je součástí širšího výzkumu XYZ. Hlavním řešitelem projektu je **Kabinet informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita.**

Výzkum se řídí následujícími zásadami:

- Respektujeme anonymitu a soukromí subjektů výzkumu. Pokud informant/ka nebude souhlasit se zveřejněním informací a nepřeje si být citován/a, získané informace budou považovány za důvěrné.
- S osobními údaji budeme nakládat dle zákona 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů.
- Data z výzkumu nebudou bez souhlasu informanta/ky předána třetím osobám.

Prohlášení informanta/ky:

Souhlasím se svou účastí ve výzkumu XYZ. Byl/a jsem informován/a o cílech výzkumu, stejně jako o metodách a postupech, které budou v rámci výzkumu využívány. Souhlasím s využitím poskytnutých informací pro výzkum i pro anonymní publikování.

V _____ dne _____

Jméno řešitele/ky projektu:
Podpis řešitele/ky projektu:
Jméno podpis informanta/ky:
Podpis informanta/ky:

Příloha 3: Záznam o rozhovoru

Identifikace

(Fotografie)	Jméno:
	Organizace a funkce:
	Věk:
	Vzdělání:
	Kontakt přes:
	Okolnosti rozhovoru:
	Poznámky:

Shrnutí rozhovoru

Nejdůležitější momenty rozhovoru (ne plný přepis).